

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V ORGANIZACI JUNÁK - ČESKÝ SKAUT, Z.S. V POROVNÁNÍ SE ZÁKLADNÍMI ŠKOLAMI V MILEVSKU

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Veber, Th.D.

Autor práce: Kateřina Samcová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Prezenční

Ročník: 2.

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. března 2016,

Kateřina Samcová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Tomáši Vebrovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 JUNÁK - ČESKÝ SKAUT, Z.S.....	8
1.1 HISTORIE ORGANIZACE	8
1.2 SKAUTING JAKO ŽIVOTNÍ STYL.....	9
1.3 JAK PRACUJE ORGANIZACE S DĚTMI	10
1.4 JAK PRACUJE ORGANIZACE S DOBROVOLNÍKY	11
1.5 VZDĚLÁVÁNÍ	12
1.5.1 Rádcovský kurz	12
1.5.2 Čekatelská zkouška	12
1.5.3 Zdravotnický kurz	13
1.5.4 Vůdcovská zkouška	13
1.5.5 Instruktorská zkouška	13
2 SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA.....	14
2.1 SKAUTSKÝ SLIB A ZÁKON	14
2.2 UČENÍ SE AKTIVNÍ ČINNOSTÍ	15
2.3 DRUŽINOVÝ SYSTÉM.....	16
2.4 PROGRAM OSOBNÍHO RŮSTU	17
2.5 SYMBOLICKÝ RÁMEC	19
2.6 POBYT A ČINNOST V PŘÍRODĚ.....	20
2.7 PODPORA MLADÝCH LIDÍ DOSPĚLÝMI	20
2.8 SLUŽBA SPOLEČNOSTI.....	21
2.9 VYUŽITÍ SKAUTSKÉ VÝCHOVNÉ METODY	21
2.9.1 Rámcový program.....	21
2.9.2 Skautská výchovná metoda v praxi	23
2.9.2.1 Symboly družiny	24
2.9.2.2 Stezka Nováček světlušek.....	24
2.9.2.3 Závod vlčat a světlušek.....	25
2.9.2.4 Shrnutí.....	26
3 ZÁKLADNÍ ŠKOLY V MILEVSKU	27
3.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	27

3.2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	28
3.2.1 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko.....	28
3.2.2 2. ZŠ J. A. Komenského Milevsko	30
3.3 SHRNU TÍ	32
4 REAKCE JUNÁKA NA ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	33
ZÁVĚR	35
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	37
SEZNAM PŘÍLOH	
ABSTRAKT	
ABSTRACT	

Úvod

Motto: „Potřeba výchovy, vzdělání a mravnosti je dnes snad ještě naléhavější než dříve, a naše odpovědnost za zítřek nemůže a nesmí zmizet z našich úvah! “

Václav Břicháček, Poselství sněmu Junáka 2008

Junák - český skaut, z.s. je sto let stará organizace, která se zabývá výchovou dětí a mládeže v České republice, dříve v celém Československu. V této době má vliv na 55 000 dětí, mládeže i dospělých v celé naší republice a působí v ní něco málo přes 12 000 dobrovolníků. Má své vize, poslání, tradice, rituály a například i stejnokroj. Společnost je v postojích ke skautingu rozdělena na tři základní tábory. Jedním táborem je skupina lidí, kterou kombinací všech zvyklostí Junáka vede srovnávání této organizace se sektou, vojenským oddílem či komunistickým sdružením. Druhá skupina skautem nikdy nebyla, ale skauting podporuje a vidí v něm smysl. Třetí skupina jsou přímo členové Junáka, kteří si stojí hrdě za svým kladným postojem a přijímá skauting jako svůj životní styl. Poté se najde pár lidí, kteří se o skauting vůbec nezajímají a nezaujmají k němu žádný postoj. Junák má svoje cíle a metody, kterými se řídí. Ne všichni vedoucí se tím řídí. Mají však možnost se vzdělávat a čerpat podpory Junáka při své dobrovolnické práci. Junák se snaží, aby pro jeho členy nebyl skauting pouze koníčkem, ale jejich životním stylem. Snaží se je tedy vychovávat i k mravním zásadám.

Tématem této práce je výchova a vzdělávání v organizaci Junák - český skaut, z.s. v porovnání se základními školami ve městě Milevsku. Toto téma bylo vybráno kvůli studiu pedagogiky volného času, kdy jsem se chtěla zaměřit na výchovu a vzdělávání v organizaci, která se neřídí školním vzdělávacím programem. Nejvíce se zaměříme na skautskou výchovnou metodu, která má svoje principy. Dalším cílem práce je porovnání výchovy a vzdělávání v Junáku se základními školami ve městě Milevsku. Junák se snaží vychovávat děti na všestranné rovině, což je i úkolem základních škol nejen po stránce vědomostní. Tato práce porovnává výchovu a vzdělávání v těchto institucích, zda se vzájemně podporují nebo zda jsou jejich cesty rozdílné.

Základní školy poskytují povinnou školní docházku a děti v ní stráví devět let svého života. Učitelé nesou velkou zodpovědnost za výchovu dětí. Děti tráví ve škole většinu svého času a spousta z nich ten, co jim zbude, tráví na svých kroužcích.

Můžeme říci, že za celý všední den je v hodně případech rodina v kontaktu s dítětem nejmenší část dne. Základní škole je jedním z prvních kroků ke všem ostatním. Dětem jsou dány nějaké výchovné základy od rodiny a mateřských škol. Na základní škole dítě prochází dvěma vývojovými stádii svého života. Zájmové útvary poté rozvíjí to, co je jedinci ze základní školy dáno. Měly by svou práci opírat poznatky ze základních škol a měly by navazovat na školní vzdělávací program.

V této práci se nejprve zaměříme na Junák jako takový. Poté se zaměříme na nejdůležitější složku Junáka při výchově dětí a to na jeho výchovnou metodu, která je provázána s dalšími skautskými hodnotami a principy. Na závěr se podíváme na školní vzdělávací program dvou základních škol v Milevsku a porovnáme působení Junáka na děti v závislosti na těchto programech a na zhodnocení reakce Junáka jako zájmového útvaru na školní vzdělávací program základních škol. K tomuto zhodnocení použijeme samozřejmě školní vzdělávací programy škol a také praktické zkušenosti při práci s dětmi příslušné kategorie ve skautském středisku v Milevsku.

Dále se práce opírá o literaturu skautské tematiky, jejíž hlavním autorem je Václav Břicháček. Václav Břicháček byl český psycholog a působil jako pedagog Univerzity Karlovy. Zažil většinu skautské historie a je autorem nejen knih o skautingu, ale i řady psychologických i metodických knih zabývajících se pedagogikou volného času.¹ Dalším zdrojem informací jsou časopisy vydávané Junákem, kam přispívají svými články členové Junáka, činovníci a instruktoři. Dále bylo čerpáno z metodických příruček vytvořených pro podporu skautské výchovné metody.

¹ ŠANTORA, R.; NOSEK, V.; JANOVA, S.; DOSTÁL, V. *Skautské století*, s. 238.

1 Junák - český skaut, z.s.

Základním posláním a účelem této organizace je podpora rozvoje osobnosti mladých lidí. Junák - český skaut, z.s. (dále jen Junák) je dobrovolný, nezávislý a nepolitický spolek. Má svoje principy a metody, které vzešly od zakladatele skautského hnutí Roberta Badena-Powella a zakladatele českého skautingu Antonína Benjamína Svojsíka. Junák je členem světových skautských organizací World Association of Girl Guides and Girl Scouts (WAGGGS), World Organization of the Scout Movement (WOSM) a International Scout and Guide Fellowship (ISGF). Junák se hlásí k poslání a principům těchto organizací.²

Nyní je v Junáku 55 533 členů, pořádá přibližně 1 000 dětských táborů a podporuje přes 12 000 dobrovolníků. Na světě je celkem 40 milionů skautů a skautské hnutí existuje v něco málo přes 200 zemích.³

Obr. 1: Znak Junáka

Obr. 2: Logo Junáka

Nejmenší částí Junáka jsou jednotlivé družiny, které tvoří oddíly. Tyto oddíly pak tvoří jednotlivá střediska, která jsou nazývána jako základní organizační jednotky (ZOJ). Oddíly jsou jediné považovány za výchovné jednotky Junáka. Ostatní jednotky jsou organizačního charakteru.⁴ Střediska dále společně spadají pod okres, okresy pod kraj. V některých případech však nemusí okres existovat a proto patří středisko pouze pod kraj. Okresní a krajské rady můžeme označit jako vyšší organizační jednotky (VOJ).⁵

1.1 Historie organizace

Jako zakladatele světového skautingu považujeme Roberta Badena-Powella. Jeho inspirací pro práci s mládeží byla zkušenost s jednotkou osmnáctiletých chlapců v průběhu bojů. Ti ho ohromili svou ukázněností, úsilím nezklamat jeho důvěru

² JUNÁK - ČESKÝ SKAUT, Z.S.. *Stanovy spolku*, s. 1.

³ Zajímavá fakta a čísla, *Skauting: Najít kamarády - zažít dobrodružství* [online].

⁴ *Skauting*, ISBN: 80-85-421-16-X, s. 240.

⁵ JUNÁK - ČESKÝ SKAUT, Z.S.. *Stanovy spolku*, s. 6 - 7.

a pocitem zodpovědnosti. Základní prvky skautingu, které používáme dodnes, vyzkoušel již v roce 1907. Poté sepsal příručku Scouting for Boys. Skauting se začal rozšiřovat do různých koutů světa. V roce 1910 vznikl dívčí skauting, ke kterému přispěla sestra R. Baden-Powella. Postupně přibývaly další věkové kategorie, vodní skauting a další. V roce 1909 jel Antonín Benjamín Svojsík na zkušenou do Anglie. V roce 1912 vyšla kniha Základy junáctví - bible českých skautů. Ne této knize s ním spolupracovali i pedagogové, spisovatelé, skladatelé, ale i poslanci říšského sněmu. A. B. Svojsík viděl ve skautingu možnost rozvoje dětí, ale i jejich výchovu mimo domov a školu. Za zrod českého skautingu se dá počítat rok 1911 právě kvůli zmiňované návštěvě Anglie. Oficiální rok založení českého skautingu je rok 1912, kdy byl poprvé uspořádán chlapecký tábor. V roce 2012 tedy Junák oslavil své sté výročí.⁶

Během celé stoleté historie musel Junák svou činnost třikrát přerušit. Poprvé v říjnu roku 1940 do května 1945. Podruhé v roce 1950 až do roku 1968. Poslední pauza činnosti byla od roku 1970 do roku 1989. V těchto obdobích někteří skauti pokračují s činností v zahraničí nebo ilegálně skrytí v ostatních organizacích.⁷

1.2 Skauting jako životní styl

Dítě nebo dospělý se stane členem organizace řádným vyplněním přihlášky a zaplacením ročního registračního poplatku. Pokud však člen své členství v organizaci zruší, neznamená to, že již nemá se skautingem nic společného. Skauting není jen o tom docházet pravidelně na schůzky a zúčastňovat se příležitostných programů. Junák se snaží svoje poslání a principy vybudovat v člověku i pro jeho osobní život. Cílem Junáka je převést zkušenosti ze skautského dětství do dospělého života. Neodmyslitelnou částí je pobyt v přírodě, vytváření přátelských skupin, odpor ke konzumnímu způsobu života, pozitivní činy, neustálý rozvoj sebe sama.⁸

Základním vodítkem jsou tři principy Junáka. Prvním principem je *povinnost k Bohu*. Tento princip je myšlen jako povinnost hledat v životě vyšší hodnoty než materiální. Dalším principem je *povinnost vůči ostatním*. V tomto principu můžeme najít věrnost ke své vlasti, úsilí o mír a dobré vztahy mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami. Tímto principem na sebe skauti berou odpovědnost za účast

⁶ ŠANTORA, R.; NOSEK, V.; JANOV, S.; DOSTÁL, V. *Skautské století*, s. 14 - 19.

⁷ BŘEČKA, B. *Kronika československého skautského hnutí*, s. 171 - 282.

⁸ BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 37 - 39.

na rozvoji společnosti a prokazování lásky k přírodě a bližním. Třetím principem je *povinnost vůči sobě*. Podle tohoto principu máme odpovědnost za rozvoj sebe sama. Tyto tři principy jsou provázány a vyjádřeny ve skautském slibu a zákonu (více v kapitole 2.1).⁹

Junák se snaží vychovat člověka, který je schopný dát si nějaký cíl, který se snaží naplnit přes všechny překážky, je si vědom svých vědomostí, dovedností, schopností a předností. Je otevřen dalšímu vzdělávání a sebezdokonalování, dá se na něj spolehnout. Junák zdůrazňuje rovnoprávnost mezi mužem a ženou a přijímá lidi bez jakéhokoliv rozdílu. Zdůrazňuje, že je důležité do běžného života zapojit duchovní a vyšší hodnoty. Přijímání všech těchto principů a zákonu probíhá formou skládání slibu, který je v každém středisku či oddíle individuální.¹⁰

Junák má spoustu skautských ideálů, které skauty doprovází v každodenním životě. Je to již zmíněný skautský slib a zákon, heslo skautů "Buď připraven" a denní příkaz "Vykonat denně alespoň jeden dobrý skutek". Tyto čtyři symboly jsou nedílnou součástí skautského života provázaného s tím každodenním. Dále skauti slaví některé své svátky, i když nejsou zrovna na programu Junáka. Je tím například 22. únor, kdy se oslavuje narození Roberta Badena-Powella a 24. duben, kdy má svátek sv. Jiří, patron všech skautů.¹¹

1.3 Jak pracuje organizace s dětmi

Tak jako je vývoj člověka rozdělen do vývojových období, stejně tak se i Junák snaží realizovat program a vést děti podle jejich vývojových schopností. V Junáku jsou děti rozdělené do následujících věkových kategorií. *Benjamínci* (předškolní věk), *vlčata a světlušky* (mladší školní věk), *skauti a skautky* (starší školní věk) a *roveři a rangers* (adolescenti). Není pravidlem, že v každém středisku najdeme všechny věkové kategorie. Vše záleží na možnostech každého střediska. Pro každou věkovou skupinu Junák vydal podklady pro program osobního růstu (více v kapitole 2.4).¹²

Junák pracuje na programech nejprve s určitou vizí, poté zpracuje cíle, tedy to, čeho chce dosáhnout. Tyto cíle mohou být různé: společný cíl Junáka, cíle středisek, dílčí cíle programu a dílčí cíle jednotlivých aktivit. Snaží se, aby na sebe všechny cíle navazovaly a plnily tak smysl společné vize. K dosažení cílů používá své výchovné prostředky

⁹ JUNÁK - ČESKÝ SKAUT, Z.S. *Stanovy spolku*, s. 1 - 2.

¹⁰ HRICA, P. a kol. *Průručka pro skautských vodcov*, s. 124 - 129.

¹¹ *Skauting*, ISBN: 80-85-421-16-X, s. 228 - 239.

¹² BŘIČAČEK, V. *Poselství skautské výchovy*, s. 48 - 58.

(viz kapitola 2).¹³ V největší míře působí Junák na děti a mládež při pravidelných schůzkách družin. Pávková a kol. v knize *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času* (2001: 105 - 106) popisuje strukturu schůzky zájmového útvaru následovně:

1. Zahájení schůzky

Tato část schůzky nám napomůže k vyčkání na pozdní příchozí, někdy i kontrolu docházky a slouží k organizačním věcem na začátek.

2. Vytvoření společné atmosféry

Tato část schůzky je velice důležitá, protože je potřeba naladit se na stejnou vlnu, poznat, že již nejsme ve škole. Při dobrém vytvoření atmosféry se většinou nemusí vyvinout tolik úsilí při individuální práci s účastníky.

3. Motivace činnosti

Je třeba účastníky navodit na atmosféru programu, připravit a nadchnout je pro to, co bude následovat.

4. Vlastní činnost

V této fázi může vedoucí zrealizovat svůj vlastní program.

5. Závěr schůzky

Je dobré zhodnotit předchozí program a výsledky. Závěr schůzky slouží i například k úklidu, seznámení s programem příští schůzky a dalšími organizačními věcmi.

Václav Břicháček v knize *Skautský oddíl* (1996: 81) uvádí, že stejný průběh má i většina skautských schůzek. Dobrovolníci se snaží držet pevný řád schůzky a dramaturgii. Pravidelné schůzky jsou největší příležitostí, kdy mohou s dětmi smysluplně pracovat.

1.4 Jak pracuje organizace s dobrovolníky

Junák je čistě dobrovolná organizace a proto je na každém vedoucím, co chce pro tuto organizaci dělat podle svých možností, schopností a dovedností. Junák nabízí skautským vedoucím velkou škálu vzdělávacích, zážitkových kurzů i program pro rozvoj sebe sama. V Junáku výchova a vzdělávání nekončí v osmnácti letech, nýbrž na sobě může dále pracovat a rozvíjet se.¹⁴

¹³ BŘICHÁČEK, V.; RŮŽIČKA, V. *Edice vůdcovská zkouška: Pedagogika*, s. 10 - 15.

¹⁴ BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; DOJIVA, S. a kol. *Skautský oddíl III.*, s. 172 - 177.

Junák vede všechny dobrovolníky k tomu, že nemusí umět a vědět všechno. Je důležité, aby byli schopni vytvořit s dětmi dobrý vztah, znali jejich potřeby, názory, zájmy, zabývali se jednotlivci i skupinou a uměli děti motivovat. Skautský vedoucí se zavazuje vychovávat děti a mládež dle společné vize.¹⁵

1.5 Vzdělávání

Nyní je na skautském trhu velké množství kurzů a škol, které se pořádají na různých místech, jsou jinak zaměřené a věkově rozdělené. I když mají kurzy dané osnovy, velice se od sebe liší. Základní kvalifikací skautských vedoucích je čekatelská a vůdcovská zkouška.¹⁶ Vzděláváním v Junáku se zabývá Odbor pro vzdělávání činovníků. Tento odbor tvoří příručky pro kurzy, jejich podmínky pro zkoušející i instruktory. Jiří Šolc, člen Odboru pro vzdělávání činovníků, říká: "Vzdělávací akce - to nemusí být jen o kvalifikaci, ale i o zážitcích, inspiraci k činnosti a o nových kamarádech."¹⁷

1.5.1 Rádcovský kurz

Rádcovský kurz je pro skauty a skautky ve věku od 13 do 15 let. Tímto kurzem se nezíská žádná kvalifikace. Má za úkol motivovat a inspirovat. Kurz může probíhat způsobem krajského víkendového setkání, víkendového kurzu či táborového kurzu. Skauti a skautky v tomto věku by měli zvládat vedení družiny.¹⁸

1.5.2 Čekatelská zkouška

Uchazeči o čekatelskou zkoušku musí být minimálně patnáct let. S účastí musí souhlasit vedoucí oddílu a střediska a musí mít potvrzení od lékaře. Čekatelská zkouška se skládá většinou z letního týdenního tábora a dvou celých víkendů. Čekatelská zkouška může mít formu ústního pohovoru, písemného testu, řešení modelové situace, písemné práce. Účastník, který prospěl, dostane čekatelský dekret. Obsahem čekatelské zkoušky jsou následující témata: myšlenkové základy skautingu, úvod do pedagogiky a psychologie, metodika, bezpečnost, zdravotěda, organizace a právo a základy hospodaření.

¹⁵ BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; DOJIVA, S. a kol. *Skautský oddíl III.*, s. 10 - 11.

¹⁶ Školy pro skautské vedoucí. *Skautský svět: magazín pro skauty a jejich příznivce*, s. 12 - 13.

¹⁷ Vzdělávání v Junáku není a nemusí být nuda. *Roverský kmen: časopis pro rovery a rangers*. 2011, **XIV**(68), s. 29 - 30.

¹⁸ Rádcovský kurz, *Skautská křižovatka* [online].

Tato zkouška je základním stupněm celého skautského vzdělávání. Vedoucí s touto kvalifikací se může podílet na vedení oddílu a jednotlivých akcí.¹⁹

1.5.3 Zdravotnický kurz

Tímto kurzem vedoucí získá kvalifikaci zdravotníka zotavovacích akcí. Tento kurz je, spolu s čekatelskou zkouškou, nezbytná podmínka pro vůdcovskou zkoušku. Absolvent tohoto kurzu musí být schopen poskytnout dle zákona základní péči o zdraví všech účastníků na akcích. Junák nabízí kurzy zdravotníka zotavovacích akcí s omezenou platností a dále kurzy doškolovací. Dle typu kurzu může v Junáku absolvent získat oprávnění zdravotníka zotavovacích akcí akreditovaný MŠMT.²⁰

1.5.4 Vůdcovská zkouška

Vedoucí musí mít dovršených osmnáct let a mít splněnou čekatelskou zkoušku a zdravotnický kurz. Dále musí mít stejně jako u zkoušky čekatelské potvrzení vedoucího střediska a potvrzení od lékaře. Zkoušky se plní ze čtyř oblastí: osobnost, organizátor, vůdce a program. Zkouška musí obsahovat 61 povinně ověřovaných kompetencí. Tyto kompetence vybírá vůdce kurzu se svým týmem ve výše zmíněných oblastech, jak uzná za vhodné. S touto kvalifikací může vedoucí již sám vést oddíl, středisko, dílčí akce a tábory. Vůdcovská zkouška je předstupněm zkoušky instruktorské.²¹

1.5.5 Instruktorská zkouška

Instruktorská zkouška je pro ty, kteří chtějí dále vzdělávat ostatní vedoucí na výše zmíněných kurzech. Absolvent tohoto kurzu může být tedy instruktorem na vzdělávacích akcích. Dále jsou k dispozici další odborné činovnícké kvalifikace, které jsou v oborech: myšlenkové základy skautingu a historie, psychologie, pedagogika, metodika skautské výchovy, organizace a právo, hospodaření, příroda a ekologie, táboření, kultura a estetika, zdravotvěda a další. Těmito kvalifikacemi Junák usiluje o zkvalitnění vzdělávání činovníků.²²

¹⁹ BŘICHÁČEK, V.; ČESÁK, P.; KLUH, T. a kol. *Čekatelská zkouška*, s. 1 - 6.

²⁰ Zdravotnický kurz, *Skautská křižovatka* [online].

²¹ *Vůdcovská zkouška*, ISBN 978-80-86825-81-6, s. 4 - 7.

²² Odborné činovnícké kvalifikace, *Skautská křižovatka* [online].

2 Skautská výchovná metoda

Junák vidí poselství ve všestranné výchově a vedoucí mají potřebu to, co prožili ve skautském dětství, předat dalším generacím. Cílem skautské výchovy je člověk po všech stránkách vyzrálý, vzdělaný, tvořivý, schopný spolupráce s ostatními a zformovaný v kulturní bytost. Toto je ideál, který Junák čerpá od J. A. Komenského, který pravil, že lidé měli být učení všichni, všemu a všestranně.²³

Zvláštními rysy skautské výchovy oproti výchovy v jiných dětských organizacích je systematické rozvíjení i ve všech fázích dospělosti a stárnutí, sledování vlivu rodiny, školy a vrstevníků, úsilí o vytváření pravidel společenského života, důraz na povinnost, odpovědnost a kázeň a rozvíjení starých tradic a hledání nových cest.²⁴

V Junáku jsou známá dvě rizika výchovy. Prvním z nich je skutečnost, že se bere skauting pouze jako rekreační činnost. Skauting většinou plní tuto úlohu, ale není to jeho jediným cílem. Dále je to omezení skautingu jako dětského hnutí. Jak již bylo zmíněno, Junák se nesoustředí a ani nechce soustředit pouze na dětský věk, nýbrž i na dospívající i dospělé.²⁵

2.1 Skautský slib a zákon

Skautský slib a zákon jsou citovány z knihy Michaeli Gaydošové, Tomáše Hájka, Jaroslava Jičínského a kol. Skautskou stezkou: základní příručka pro skauty a skautky (2001: 22 - 23) a znějí takto:

„Skautský slib skautů a skautek:

Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe: sloužit nejvyšší pravdě a lásce, věrně v každé době, plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské, duši i tělem být připraven/a pomáhat vlasti a bližním.“ (Složení slibu mohou věřící zakončit prosbou: „K tomu mi napomáhej Bůh.“)

„Zákon skautů a skautek:

- 1. Skaut/skautka je pravdomluvný/á.*
- 2. Skaut/skautka je věrný/á a oddaný/á.*
- 3. Skaut/skautka je prospěšný/á a pomáhá jiným.*

²³ BŘICHÁČEK, V. *Poselství skautské výchovy*, s. 7 - 8.

²⁴ BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 50 - 51.

²⁵ BŘICHÁČEK, V. *Poselství skautské výchovy*, s. 16.

4. *Skaut/skautka je přítelem/přítelkyní všech lidí dobré vůle a bratrem/sestrou každého skauta/skautky.*
5. *Skaut/skautka je zdvořilý/á.*
6. *Skaut/skautka je ochráncem/ochránkyní přírody a cenných výtvorů lidských.*
7. *Skaut/skautka je poslušný/á rodičů, představených a vůdců.*
8. *Skaut/skautka je veselé mysli.*
9. *Skaut/skautka je hospodárný/á.*
10. *Skaut/skautka je čistý/á v myšlenkách, slovech i skutcích. “*

Vůdce oddílu vždy probírá s čekatelem na slib jeho význam. Právě skautský slib je většinou závazkem po celý život. Je třeba si uvědomit, že někteří skauti právě díky tomuto slibu položili za vlast život nebo byli vězněni a mnozí nasazují své životy při pomoci na záchraně jiných lidí. Slibem se skaut či skautka zavazují, že nebudou žít jen pro sebe, ale i pro ideály jako je láska, krása, pravda, dobro, že bude ctít výše zmíněné zákony, plnit povinnost k sobě (viz kapitola 1.2). Posledním bodem slibu je odpovědnost k pomoci bližním i České republice.²⁶

Skautský zákon je pro členy Junáka ukazatelem cesty a pomáhá jim k lepšímu životu. Skautský zákon je velmi podobný v každé zemi.²⁷ Skautský zákon, jehož dodržování je stvrzeno skautským slibem, je pro skauty návod na to, jak myslet, mluvit a jednat v oddíle, ale i po celý život. Skaut se svým slibem zavazuje, že se bude zákonem řídit jak nejlépe dokáže.²⁸

2.2 Učení se aktivní činností

Jedna z neprostších definic skautingu je, že je to výchova činností, tedy učím se tím, že něco dělám. Skautský vůdce se snaží veškeré poznatky, které chce dětem předat, podat formou aktivní činnosti. Na veškerý program se tedy snaží vymyslet nějakou hru, cvičení, soutěž apod. Tato technika se vztahuje jak na vzdělávací aktivity, tak i na osvojení si duchovních hodnot. Tento přístup učí děti samostatnosti a pozitivně přispívá k procesu učení.²⁹

²⁶ GAYDOŠOVÁ, M.; HÁJEK, T.; JIČÍNSKÝ, J. a kol. *Skautskou stezkou*, s. 371.

²⁷ Tamtéž, s. 365.

²⁸ *Skauting*, ISBN: 80-85-421-16-X, s. 230.

²⁹ *Skautský oddíl II - program I*, ISBN: 80-85421-05-4, s. 42 - 44.

2.3 Družinový systém

„*Skauting sdružuje chlapce do bratrských tlup, což je pro ně přirozená skupina pro hry, nezbednosti i zahálku.*“

Na pomoc skautským vůdcům, Robert Baden-Powell, 1944

Jedním z hlavních výchovných prostředků je právě družina. Družina má zpravidla 5 - 8 členů a tvoří jeden tým, který má společné zájmy. R. Baden-Powell vidí jako potřebu výchovy sdružování se mladých lidí do malých celků. Tvrdí, že jejich vzájemné působení je účinnou výchovnou metodou a že základem družiny jsou pravidelné schůzky.³⁰ Družinový systém vymyslel již R. Baden-Powell, který přišel s tím, že je těžké zvládnout skupinu čtyřiceti dětí ve volném čase. Poukázal na to, že sdružování dětí do tlup je společensky přirozené a rozdělením jejich velkého počtu do menších skupin je tajemství úspěchu při výchově většího celku.³¹

Každá družina si vytváří své symboly a tradice, které je provází po dobu celé existence družiny, ženou ji kupředu a motivují ji. Nově vzniklá družina si volí společně svůj název, který je obvykle podle zvířete či rostliny. Má svůj společný pokřik, který si také vytvoří společně. Zahajují a ukončují jeho vyřčením všechny schůzky, oddílové akce a třeba i táborový den. Dalším společným znakem je družinová vlajka a ručně psaná družinová kronika.³²

Michaela Gaydošová, Tomáš Hájek, Jaroslav Jičínský a kol. uvádí v knize *Skautskou stezkou: základní příručka pro skauty a skautky* (2001: 14 - 15) desatero dobré družiny:

1. nevynechávejte žádné akce, chod'te včas, nepřítomnost co nejdříve omluvte
2. každý se zapojte do družinového života, byť i drobností
3. poslouchajte rádce
4. buďte zvědaví
5. samostatné akce mimo klubovnu v jiném termínu, než je schůzka, připravujte jen po dohodě s vedoucím
6. věnujte se plně oddílovému a družinovému programu
7. udržujte mezi sebou kontakt i mimo oddílové a družinové akce
8. snažte se něco dokázat, v něčem vyniknout

³⁰ BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 115 - 118.

³¹ BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; CVRČEK, V. a kol. *Skautský oddíl III.*, s. 106 - 108.

³² *Skauting*, ISBN: 80-85-421-16-X, s. 178 - 179.

9. nezapomínejte, že skautské jednání se neodkládá odchodem ze schůzky, ale platí za všech okolností

10. buďte si navzájem dobrými kamarády

Družinový systém je praktickým cvičením odpovědnosti, praktickým cvičením v demokracii, vede děti k aktivní spoluúčasti na přípravě programu a děti mají program, který je baví. To je bráno za výhody družinového systému pro děti. I pro vedoucí to má jisté výhody. Usnadňuje jim to práci s dětmi a mají více času na vlastní povinnosti a snáze si vychovávají své nástupce ve vedení. Základní činností družin jsou pravidelné schůzky, které mají zpravidla půl druhé hodiny. Běh schůzek a jejich harmonogram je zodpovědností pověřeného vedoucího. Jednotlivé schůzky mohou být velice rozdílné. Vedoucí mohou s dětmi realizovat určité projekty, které jsou v jejich režii. Rozdělují si týmové role a pracují na projektu, který může být hotový v rámci jedné schůzky nebo je rozdělen do více setkání. Již touto zkušeností si děti mohou osvojit i zásady projektového řízení.³³

2.4 Program osobního růstu

Pro děti a mládež jsou k dispozici dlouhodobé programy, jejichž obtížnost je přizpůsobena věku. Některé na sebe navazují a tvoří tak dlouhodobou motivaci. Příkladem takových programů jsou skautské a "světlušáckovlčácké" stezky. Dalším programem osobního růstu může být celoroční hra na družinových schůzkách a plnění odborných zkoušek a oddílových výzev. Ve starším věku sem spadá i vzdělávání. (viz kapitola 1.5). Všechny tyto programy mají za cíl vést členy Junáka na cestě neustálé sebevýchovy.³⁴

Skauting usiluje o pestrou nabídku přitažlivých programů a podporuje všestranný individuální rozvoj každého člena, který je založen na vnitřní motivaci. U programu osobního růstu je důležité, aby měl člen Junáka možnost se postupně zlepšovat, měl podporu k dalšímu rozvoji a směřoval k rozvoji správných věcí, které jsou vhodné k naplnění výchovného poslání Junáka.³⁵

³³ Družiny a skauting, *Skautský svět, magazín pro skauty a jejich příznivce*, s. 16 - 17.

³⁴ HOŘAVOVÁ, K. Deset dílků metodiky, *Skauting, dvoměsíčník pro skautskou výchovu*, s. 8 - 9.

³⁵ GAŇOVÁ, M.; TARANTOVÁ, D.; VOKÁL, O. a kol. *Stezka a symbolický rámeček vlčat a světlušek*, s. 3.

Monika Gaňová, Dana Tarantová, Ondřej Vokál a kol. v metodické příručce Stezka a symbolický rámec vlčat a světlušek (2015: 3) definuje cíle stezky jako programu osobního růstu následovně:

- je to prostředek k dosahování výchovných cílů,
- je to hlavní průvodce na cestě osobního rozvoje,
- motivuje k osobnímu rozvoji,
- obsahuje program zajímavý pro dnešní děti,
- má atraktivní a srozumitelnou formu.

Nejdůležitějším nástrojem k této části výchovné metody je tzv. stezka. Tu má k dispozici každý vůdce oddílu pro všechny věkové kategorie a je založena na rozvoji kompetencí. Není povinnost ji využívat, ale může sloužit ke zjednodušení práce s dětmi. Stezka tedy pomáhá k osobnímu růstu. Ve starším věku si ve stezce skauti a skautky vybírají úkoly podle svých možností a vlastního uvážení. Na vedoucím je pouze děti doprovázet po cestě plnění této stezky a přizpůsobovat program jednotlivým částem. Stezky jsou rozděleny dle výchovných kategorií.³⁶ (viz Tab. 1)

Tab. 1: Příslušný věk k určitému druhu stezky

Typ stezky	Orientační věk	Výchovná kategorie	Odpovídající stupeň školy
Nováček vlčat Nováček světlušek	6 - 9 let	vlčata světlušky	1. - 4. třída ZŠ
Mauglí mezi vlky Hvězdná lucerna	7 - 8 let	vlčata světlušky	2. třída ZŠ
Mauglí v džungli Měsíční lucerna	8 - 9 let	vlčata světlušky	3. třída ZŠ
Mauglí v lidské vesnici Sluneční lucerna	9 - 10 let	vlčata světlušky	4. třída ZŠ
Cesta Země - 1. stupeň	11 - 12 let	skauti a skautky	6. třída ZŠ
Cesta Vody - 2. stupeň	12 - 13 let	skauti a skautky	7. třída ZŠ
Cesta Vzduchu - 3. stupeň	13 - 14 let	skauti a skautky	8. třída ZŠ
Cesta Ohně - 4. stupeň	14 - 15 let	skauti a skautky	9. třída ZŠ

³⁶ KLÁPŠTĚ, P.; ABRAHÁM, V.; SEDLÁČEK B. a kol., *Skauting - tématiké číslo: Příroda kolem nás*, s. 4 - 5.

2.5 Symbolický rámeček

Skautští vedoucí používají příběhy, symboly a vzory, aby děti oslovili. Volí takové, které jsou přitažlivé a inspirativní. Symbolický rámeček, zvolený vhodně podle věkové kategorie, je pro cílovou skupinu motivující a pomáhá tak výchovnému působení. Největší význam má symbolický rámeček pro vlčata a světlušky (mladší školní věk), protože je stále této výchovné kategorii blízký. Symbolický rámeček se objevuje nárazově při dílčích akcích nebo dlouhodobě u celoročního působení v oddíle. Plán symbolického rámečku působí motivačně i na vedoucí a ulehčuje jim práci.³⁷

Na symbolický rámeček se lze dívat z hlediska dobrodružství, které pro nás symbolizuje motivaci. Symbolický rámeček dokáže z jednoduché hry udělat ještě větší zábavu. Z druhého pohledu na něj lze koukat jako na organizační princip programu. Symbolický rámeček pomáhá dětem lépe si třídit nové poznatky, které jim program přináší. Vhodný symbolický rámeček hledáme na základě cílů akce. Dále ho musíme přizpůsobit cílové skupině. Je třeba rozmyslet, zda bude rámeček pevně daný nebo s ním budou moci účastníci pracovat. Nelze zapomenout na vypracování prostředí, legendy a emocionálních vrcholů. Tím vytvoříme kostru a můžeme vkládat jednotlivé etapy dle cílů dílčích aktivit. Poté můžeme detailně propracovat postavy, celý příběh, texty a potřebný materiál.³⁸

Jak již bylo výše zmíněno, u vytváření symbolického rámečku je důležité i naplánování správných emocionálních vrcholů, či-li správné dramaturgie. Nejběžnějším modelem dramaturgického oblouku je princip tzv. těhotné ženy. V tomto principu jsou během akce dva vrcholy. Křivka vyjadřující dramaturgii by měla být naplánována zvláště pro oblast psychického, fyzického, emocionálního, duchovního i sociálního prožitku. Aktivity podle "dramaturgických linek" bychom měli vhodně uspořádat. Dbát například při psychickém vrcholu fyzického odpočinku. Při uspořádání křivek přichází volba dílčích programů, které přiřazujeme do příslušných kategorií, které jistým způsobem již ohraničují zvolenou aktivitu. Při správném naplánování se nemusíme obávat neočekávaných situací a lze jednoduše reagovat.³⁹

³⁷ GAŇOVÁ, M.; TARANTOVÁ, D.; VOKÁL, O. a kol. *Stezka a symbolický rámeček vlčat a světlušek*, s. 57.

³⁸ HOŘAVOVÁ, K.; KLÁPŠTĚ, P. *Symbolický rámeček podle 3.B*, s. 5 - 15.

³⁹ MACKŮ, R. Dramaturgie? Nutná dovednost pro každého skautského vychovatele! *Skauting, dvouměsíčník pro skautskou výchovu*, s. 20 - 21.

2.6 Pobyt a činnost v přírodě

Pobyt a činnost v přírodě je známá zásada již od zakladatelů R. Badena-Powella a A. B. Svojsíka. Této zásady se Junák drží dodnes. V Junáku je většina činností prováděna v kontaktu s přírodou. Toto pravidlo může být problematické hlavně ve velkých městech. Pobyt v přírodě rozvíjí tělesné, intelektuální, sociální i duchovní síly jedinců. Právě proto, že většina mládeže žije v ekologicky nepříznivých oblastech, má příroda ve skautské výchově svou váhu. Jedinci v přírodě rozvíjí své intelektuální schopnosti poznáváním rostlin, zvířat, ale i chápáním přírodních zákonitostí. Zjišťují, jak se obléci do různých druhů počasí, snášejí horko i zimu a leckdy překonávají spoustu překážek. Budováním tábořiště v přírodě posilují pocit sounáležitosti ke své družině a učí se vzájemně spolupracovat. V přírodě často narazí na poznávání jejího tajemství a tím i chápání hodnot, které člověka přesahují.⁴⁰

Junák učí děti pobytu v přírodě. Jeho cílem je to, aby pro ně byla příroda přirozenou součástí života, cítily se v ní dobře, znaly její rizika a uměly se v ní orientovat. Jako prostředek k dosažení tohoto cíle slouží letní tábory, výpravy a pravidelné schůzky. Děti se učí vnímat přírodu, její krásu, jedinečnost a neopakovatelnost. Dokážou přírodu pozorovat a z pozorování se učit. V tomto bodu si děti vytvářejí vlastní vztah k přírodě a své místo v ní. V době elektroniky a počítačů děti neumí vnímat přírodu jen pobyt v ní, je třeba jim připravovat programy, které jim k tomu pomohou. Děti si vytvářejí kritickým myšlením hodnoty k přírodě, kultivují svůj vztah, mají k přírodě respekt a její hodnotu uznávají. Nejdůležitější složkou tohoto výchovného prvku je šetrné chování k přírodě, které je psané i ve vnitřních stanovách organizace. Cílem je, aby si děti uvědomovaly dopady svých činů na přírodu, snažily se předcházet negativním dopadům na přírodu ve svém blízkém okolí, ale i globálním měřítku.⁴¹

2.7 Podpora mladých lidí dospělými

V družině, oddílu, ale i středisku většinou převládají kamarádské vztahy, které jsou založeny na vzájemné důvěře a respektu. Vztahy mezi dětmi a vedoucími nejsou jen na úrovni vychovatel - vychovávaný. V družině se řeší i problémy netýkající se vnitřních věcí a problémů. Vedoucí je pro dítě vzorem a dospělým průvodcem.

⁴⁰ BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 88 - 89.

⁴¹ KLÁPŠTĚ, P.; ABRAHÁM, V.; SEDLÁČEK B. a kol. *Skauting - tématiké číslo: Příroda kolem nás*, s. 11 - 61.

Může se na něj s čímkoliv obrátit. Vedoucí si důvěru u svých svěřenců budují například i spoluúčastí na aktivitách a programech, kde tedy nepůsobí jen jako organizátoři. Dále se vedoucí o děti zajímají i mimo svou skautskou družinu. Je přirozené, že mladší se učí od starších a přispívá k tomu i organizační struktura Junáka (hierarchický model).⁴²

2.8 Služba společnosti

Služba společnosti úzce souvisí s jedním ze skautských principů a to povinnost vůči ostatním (viz kapitola 1.2). Dobrovolná práce skautů najde uplatnění při veřejných sbírkách, přírodních katastrofách i službě své obci. Službou společnosti chce Junák dosáhnout vybudování lepšího postavení dítěte k práci pro druhé. Chce, aby děti přemýšlely "Co mohu v životě dát jiným?" oproti tomu "Co mohu za svou práci dostat?".⁴³ Na základě tohoto bodu výchovy se stává skaut občanem, který považuje lidi za své bratry, chová se k nim laskavě a má pro ně hluboké pochopení.⁴⁴

2.9 Využití skautské výchovné metody

Tato kapitola je zaměřena na využití skautské výchovné metody v existujícím skautském oddíle, potažmo určité družině. Představíme si základní údaje o této organizační a výchovné jednotce Junáka. Středisko, jehož součástí je pozorovaný oddíl a družina, je Sedmička Milevsko. Jak již z názvu vyplývá, působí ve městě Milevsku. Součástí tohoto střediska jsou tři výchovné oddíly a jeden klub dospělých.⁴⁵ Zřizovatelem této jednotky je Junák - český skaut, Jihočeský kraj, z.s. Pro celoroční činnost využívají místní klubovny. Pro příležitostné akce své i jiných výchovných organizací provozují základnu u Bečic u Tábora.⁴⁶ Dle statistiky členů a jednotek v registraci pro rok 2016 ze informačního systému Junáka skautIS je ve středisku registrováno 78 členů všech věkových kategorií.

2.9.1 Rámcový program

Většina oddílů v Junáku si po letním táboře, tedy před začátkem dalšího školního roku, připravuje rámcový program. Tento program připravuje oddílová rada sestavená

⁴² HOŘAVOVÁ, K. Deset dílků metodiky, *Skauting, dvouměsíčník pro skautskou výchovu*, s. 8 - 9.

⁴³ *Skauting - tématické číslo: Na pomoc skautským vůdcům*, ISSN 1210-9827, s. 56 - 58.

⁴⁴ BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; CVRČEK, V. a kol. *Skautský oddíl III.*, s. 48.

⁴⁵ Oddíly, *Junák - sedmička Milevsko* [online].

⁴⁶ Zázemí, *Junák - sedmička Milevsko* [online].

vůdcem oddílu a jeho zástupcem, rádci družin a v případě zájmu i ostatních vedoucích. V tomto rámcovém plánu se sestaví například odhad počtu víkendových výletů, výběr rádců, počet družin, příprava nováčků apod. Z tohoto rámcového programu se poté může vytvářet plán na jednotlivé měsíce, poté na jednotlivé schůzky a dílčí akce.⁴⁷

Pro porovnání výchovy a vzdělávání se základními školami použijeme data z 1. dívčího oddílu "Skáčka". Oddíl má k 1. únoru 2016 celkem 21 členek (tyto údaje jsou čerpány ze statistik informačního systému Junáka skautIS).

Data o jeho rámcovém programu jsou čerpány z dokumentu Zápis z oddílové rady 1. dívčího oddílu "Skáčka" ze dne 3. září 2015. (viz Příloha I.) Oddíl pro svoje dvě družiny chce ve školním roce 2015/2016, s ohlednutím na své časové možnosti, pořádat jednu výpravu za měsíc. Tato výprava může být v rámci střediska i oddílu. Dále je již na začátku roku známo, který činovník bude mít funkci vedoucího oddílu a jeho zástupce. Předem je promyšlen počet družin, jejich rádci a patroni z řad činovníků. V příložené tabulce (Tab. 2) je přehled výprav ve školním roce 2015/2016, které se již zrealizovaly, a jakého byly charakteru. Definovaný cíl, tedy realizování jedné výpravy za měsíc, se oddílu podařilo splnit. V měsíci listopadu sice žádná výprava nebyla, ale v prosinci byly naopak výpravy dvě. Více o využití skautské výchovné metody z hlediska výprav mimo pravidelné schůzky je v kapitole 2.9.2.

Tab. 2: Přehled realizovaných výprav za školní rok 2015/2016

Období	Druh výpravy	Časová dotace	Prostředí	Cíl výpravy
Září	oddílová	jednodenní	Školní hřiště	<ul style="list-style-type: none"> • Předání informací rodičům • Rozhodnutí času schůzek
Říjen	středisková	jednodenní	Les, louka	<ul style="list-style-type: none"> • Setkání skautů z okresu
Prosinec	Středisková	víkendová	Srub v lese a okolí	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvíjení zodpovědnosti u rádců družin
Prosinec	oddílová	jednodenní	Les, louka	<ul style="list-style-type: none"> • Poznávání přírody
Leden	oddílová	jednodenní	Klubovna, město	<ul style="list-style-type: none"> • Rekreační činnost
Únor	oddílová	jednodenní	Klubovna, les, louka	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora týmové práce
Březen	oddílová	jednodenní	Les, louka, bazén	<ul style="list-style-type: none"> • Příprava na závody

⁴⁷ BŘICHÁČEK, V. *Poselství skautské výchovy*, s. 20 - 24.

2.9.2 Skautská výchovná metoda v praxi

K seznámení skautské výchovné metody v praxi jsou použita data a informace z družiny s názvem Myšky, která je součástí oddílu, zmíněném v předchozí kapitole. Skautská výchovná metoda je popsána v kapitole 2 a skládá se z osmi metod. V této kapitole jsou popsány konkrétní příklady, jak je skautská výchovná metoda použita při reálné práci s dětmi. Cílovou skupinou družiny Myšky jsou děvčata od šesti do devíti let, celkem má devět členek. Některé členky navštěvují 1. základní školu T. G. Masaryka v Milevsku (dále jen 1. ZŠ) a druhá část 2. základní školu J. A. Komenského v Milevsku (dále jen 2. ZŠ). Rádcem družiny je čtrnáctiletá vedoucí a patronkou je dospělá činovnice. Tab. 3 zobrazuje počty členek jednotlivého věku a jaký počet členek navštěvuje jednotlivé školy v Milevsku. 1. ZŠ navštěvuje z devíti členek šest a 2. ZŠ pouze tři členky. V družině jsou dvě členky s věkem šest let, tři členky s věkem sedm let, jedna členka ve věku osmi let a tři členky ve věku devíti let. Věkové rozmezí družiny je tedy velké. Nejvíce lze pocítit oproti ostatním členkám rozdíl při práci s šestiletými členkami, které umí jen málo psát a číst. V programu jsou poté více pomalé než členky devítileté.⁴⁸

Tab. 3: Věkové rozdělení členek družiny a navštěvování příslušné školy

	6 let	7 let	8 let	9 let
1. ZŠ T. G. Masaryka	2	1	1	2
2. ZŠ J. A. Komenského	0	2	0	1

Tato družina má při pravidelných schůzkách jasně daná pravidla, zvyky a rituály, které dodržuje. Využívá skautskou výchovnou metodu jak v obyčejných pravidlech, tak i připravovaných programech. Družina má své jméno, pokřik, společnou nástěnku, vlastní družinovou kasičku. Členky se účastní oddílových a střediskových výprav a většina jejich programu je připravovaná podle tzv. stezky Nováček světlušek. V druhé polovině roku jsou programy připravovány i podle příručky k Závodu vlčat a světlušek.

⁴⁸ Informace byly získány z informačního systému Junáka skautIS.

2.9.2.1 Symboly družiny

Družinový systém je důležitou metodou celé skautské výchovné metody (viz kapitola 2.3). Družina má svůj název (Myšky) a pokřik, který si sama s pomocí vedoucích vymyslela. Tyto dva prvky sjednocuje členky družiny do jednoho celku, který jim má být bezpečným prostředím. Jako vizuální podporu mají svou nástěnku, na které se nachází všechny důležité informace, které potřebují nebo se v průběhu schůzek dozvěděly. Tvorba pokřiku neměla za cíl jen vytvoření dalšího symbolu, ale sloužila i k bližší poznání členek. Pokřik slouží při navozování atmosféry na začátku schůzky, i k jejímu ukončení a jako motivace do společné práce (viz Příloha II).

Dalším společným symbolem je družinová kasička. Do této kasičky nosí každá členka malý obnos peněz za každý měsíc. Cílem této kasičky není jen finanční podpora při financování drobných nákladů na program, ale učení se zodpovědnosti. Stejně tak funguje i zásada nošení určitých věcí na schůzky, které potřebují, ale dokážou se bez nich obejít. Družině zbývá ještě vytvořit svou vlajku a družinovou kroniku. Všechny tyto družinové symboly jsou prostředkem k plnění metody družinového systému. Dále i pouze tím, že mají svého rádce a tento rádce má svého patrona a oba mají podporu oddílu, uplatňujeme metodu podpory mladých dospělými. Tato metoda se uplatňuje díky celému hierarchickému systému Junáka.

2.9.2.2 Stezka Nováček světlušek

Vedoucí družiny používají pro přípravu programů stezku Nováček světlušek, který je pro začátečníky se skautingem. Tato stezka je průvodcem při vstupu do oddílu a družiny právě pro světlušky. Ve stezce je vše od začátku, srozumitelně a hezké vizuálně. Jsou v ní obsažené základní informace i řada úkolů.⁴⁹

Tato stezka je pro malé světlušky motivačním prvkem a také pomocníkem pro vedoucí. Tato stezka má za cíl naučit nově příchozí světlušky co vůbec znamená, že jsou světlušky, poznání své družiny, utvoření symbolů družiny, základní pravidla pro družinu na pravidelných schůzkách, naučit se základní pozdravy, historii skautingu, heslo a zákon světlušek, symboly skautingu, skautský кроj, slib světlušek a další. Po účasti na programu na jednotlivé části stezky si mohou světlušky nalepit do seznamu úkolů symbol lucerničky. Po získání všech lucerniček mají splněnou stezku a mohou

⁴⁹ Nováček světlušek a vlčat, *Skautská křižovatka* [online].

začít plnit stezku dalšího stupně. Na plnění stezky se pracuje společně na schůzkách, ale některé úkoly si plní světlušky samy a vedoucí schůzek jim plnění kontrolují.⁵⁰

Tato stezka a zbytek ostatních (viz Tab 1., kapitola 2.4) jsou prostředky k plnění metody programu osobního růstu. Dále je v aktivitách na úkoly stezky zahrnuto učení se aktivní činností, tak jako ve většině aktivitách připravovaných na schůzkách.

2.9.2.3 Závod vlčat a světlušek

Tradičním závodem, který se pořádá pro světlušky a vlčata jednou za dva roky, je Závod světlušek a vlčat o putovní totem náčelníka a putovní vlajku náčelní (dále jen ZVAS). Cílem tohoto závodu je podpořit sounáležitost se skautským hnutím přesahující oddíl, tedy seznámit se s ostatními vlčaty a světluškami. Dále podpora používání symbolického rámce, zažít celodenní aktivity zasazené do symbolického rámce. Posledním cílem je vyzkoušet schopnost řešit situace potřebné pro život v dnešním světě. Tento závod je rozdělen na jednotlivá kola, která se pořádají v rámci okresů. Z těchto kol postupují některé družiny do kol krajských a vrcholem závodu je celostátní kolo.⁵¹

Na tento závod se družina připravuje přibližně od začátku roku 2016. Některé programy jsou shodné s určitými body stezky Nováček světlušek. Příloha Pravidel Závodu vlčat a světlušek (2015) udává seznam kompetencí, které se na závodě ověřují: znalost první pomoci, znalost dopravních značek, fyzická zdatnost, logické myšlení, schopnost řešit problémové situace, schopnost vyhledávat informace, schopnost komunikovat, pobyt v přírodě, kuchařská zdatnost, schopnost orientace a vztah k vlasti a skautingu.

Všechny tyto kompetence rozšiřují vedoucí se světluškami v rámci schůzek učním se aktivní činností a přímo na závodech. Dále tento závod rozvíjí podporu mladých dospělými. Tuto část metody lze pochopit i jako podpora menších většími. Toto pravidlo funguje zrovna při závodech. Pokud závodí družina, kde jsou devítileté i šestileté světlušky, tato podpora je velmi důležitá.⁵²

⁵⁰ *Nováček světlušek*, Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2010, ISBN 978-8086825-51-9.

⁵¹ Závod vlčat a světlušek. *Skautská křižovatka* [online].

⁵² *Příloha Pravidel Závodu vlčat a světlušek*, 2015.

2.9.2.4 Shrnutí

Po nahlédnutí do družiny Myšek ve skautském středisku města Milevska můžeme říci, že dbají na bezpečnost, kterou nabízí družinový systém, tedy družina jako taková, její symboly, pravidla a vztahy mezi světluškami. Družinového systému lze použít ve všech situacích, které nastávají. Při pravidelných schůzkách, střediskových výpravách, ale i okresních či dalších setkáních. Dle kapitoly 2.3 je družinový systém jednou z nejdůležitějších složek skautské výchovné metody.

Učení se aktivní činností je běžným prostředkem skautské výchovné metody. Vedoucí této družiny ji používají pro většinu svého programu, samozřejmě na všech akcích pořádaných Junákem. Vedoucí schůzek této družiny si ani jiný způsob neumí představit, neboť jim nahrává věk světlušek, které mají na starost. Další silnou vlastností v celém tomto oddíle považují vedoucí podporu mladých dospělými. Pozorují to na funkcích rádce a jeho patrona, dále i na podpoře vedení oddílu pro všechny vedoucí.

Díky skvěle vypracované stezce Nováček světlušek mohou vedoucí družiny pracovat s programem osobního růstu. Vedoucí oddílu vidí v této stezce velká pozitiva při práci se světluškami i s jejich motivací. S plněním stezek mají v plánu pokračovat. Mají na ně dobrý ohlas i od světlušek, které pracují na jejich plnění. Pozitivum vidí zejména na možnosti použití stezky jako rámcového programu pro jednotlivé družiny a jejich schůzky. Fungují i jako podpora pro vedoucí schůzek. Službu společnosti plní se světluškami v rámci třídění odpadu, sbírání odpadků po cestě na schůzkách a výpravách. Podle věků členek jsou s tímto plněním vedoucí spokojené. Pobyt v přírodě se snaží plnit na střediskových výpravách, ale i oddílových. S družinou se snaží chodit ven v případě dobrého počasí v rámci pravidelných schůzek. Často však chtějí světlušky zůstat v jejich klubovně.

Podle slov jedné z vedoucích na schůzkách družiny mají velké mezery v plnění skautské výchovné metody ve slibu a zákonu, ke kterému ještě nedošly v rámci stezky a nepřijde jim vhodné ho prozatím zařazovat do programu nově vzniklé družiny světlušek. Co se týče symbolického rámce, ten se v aktivitě této družiny i celého oddílu vůbec neobjevuje. Vedoucí oddílu si jsou tohoto nedostatku vědomé a chtějí si realizování aktivit v symbolickém rámci dát za cíl do dalšího školního roku.

3 Základní školy v Milevsku

Tato kapitola je zaměřena na dvě základní školy působící ve městě Milevsku. Na tyto dvě školy docházejí členky družiny z předchozí kapitoly. Tato kapitola seznamuje s rámcovým vzdělávacím programem a školním vzdělávacím programem škol ve věku členek družiny. Srovnáním skautské výchovné metody použité ve skautské družině a školních vzdělávacích programů škol zjistíme, zda se tyto programy podporují či nikoliv.

3.1 Rámcový vzdělávací program

Kurikulární dokumenty mohou být vytvořeny na úrovni státní a školní. Základní rámec pro vzdělávání a jeho jednotlivé etapy vymezuje Národní program vzdělávání. Ten je spolu s rámcovými vzdělávacími programy vytvořen na státní úrovni. Na školní úrovni jsou pak vypracovány školní vzdělávací programy, podle kterých se řídí výchova a vzdělávání na jednotlivých školách. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) vymezuje, co je nezbytné v povinném základním vzdělávání, specifikuje klíčové kompetence, kterých by měli žáci základním vzděláváním dosáhnout, vymezuje očekávané výstupy a učivo, podporuje volbu různých vzdělávacích metod, postupů a provázanosti výuky.⁵³

Na předškolní vzdělávání a výchovu v rodině navazuje právě základní vzdělávání. Jeho cílem na prvním stupni je usnadnění žákům právě tento přechod, kdy toto vzdělávání je pravidelné a systematické. Škola má rozvíjet individuální potřeby, možnosti a zájmy každého žáka pomocí jejich poznávání a respektování bez výjimky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále má motivovat žáky k dalšímu učení. K tomuto všemu přispěje vhodné školní prostředí. Vzdělávání má za cíl vybavit žáky souborem klíčových kompetencí⁵⁴ na vhodné úrovni. Proces osvojování klíčových kompetencí má počátek v předškolním vzdělávání a postupně se dotváří v průběhu celého života. Klíčové kompetence v průběhu základního vzdělávání jsou: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.⁵⁵

⁵³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, s. 1 - 2.

⁵⁴ dle RVP ZV, s. 6 je klíčová kompetence soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti

⁵⁵ Tamtéž, s.4 - 6.

RVP ZV definuje mimo klasické výukové oblasti ještě tzv. průřezová témata. Tyto témata jsou s Junákem blízké, neboť se snaží rozvíjet osobnost především z hlediska postojů a hodnot. Soustředí se na problémy současného světa. Přispívají ke komplexnějšímu vzdělávání žáků a ovlivňují proces rozvíjení klíčových kompetencí. Zároveň propojují všechny ostatní oblasti vzdělávání. Osobnostní a sociální výchova pomáhá vytvářet pozitivní postoje k sobě i k druhému, uvědomění si hodnoty spolupráce, pomoci, různých lidí, názorů i přístupů a napomáhá při primární prevenci sociálně patologických jevů. Výchova demokratického občana je multikulturního charakteru. Vychovává u žáků úctu k zákonu, rozvíjí sebekritiku, učí sebeúctě a samostatnosti, motivuje k pomoci slabším, k utváření spravedlnosti, svobody, solidarity a odpovědnosti. Učí žáky respektovat kulturní a etnické odlišnosti. S tímto úzce souvisí i téma multikulturní výchovy. K ochraně přírody, přírodních zdrojů a pochopení udržitelného rozvoje, zdravého životního stylu vede environmentální výchova. Mediální výchova vede žáky především k uvědomování si důležitosti svého volného času.⁵⁶

3.2 Školní vzdělávací program

Konkrétněji se zaměříme na školní vzdělávací programy základních škol ve městě Milevsku. Jednou ze škol je 1. základní škola T. G. Masaryka Milevsko. První známky o této škole pochází již z roku 1879. Od roku 1935 je prováděna výchova a vzdělávání žáků a nynější budově, kterou všichni v Milevsku znají.⁵⁷ Druhou školou je 2. základní škola J. A. Komenského Milevsko.

3.2.1 1. ZŠ T. G. Masaryka Milevsko

V této kapitole jsou všechny informace čerpány ze Školního vzdělávacího programu 1. Základní školy T. G. Masaryka Milevsko (2011). Jsou zde zmíněny získané dovednosti žáků prvních až čtvrtých tříd kromě základních předmětů jako český jazyk, matematika apod.

Žák první třídy má znát přechod pro chodce, rozezná vpravo a vlevo, chápe význam rodiny a zná nejbližší příbuzné. Rozlišuje časové údaje v denním životě. Vnímá změny v přírodě na základě ročního období, pozná druhy ovoce a zeleniny, umí vyjmenovat měsíce. Učí se základní hygieně a režimu, umí přivolat lékaře a uplatňuje základní

⁵⁶ RVP ZV, s. 82 - 95.

⁵⁷ Historie školy, 1. Základní škola T.G.Masaryka Milevsko [online].

pravidla provozu. Umí plynule zpívat a správně dýchat, zřetelně vyslovovat, vytleskat rytmus, využívá hry na tělo, pozná základní hudební nástroje, tancuje v rytmu hudby. Je veden ke správnému držení těla, dýchání a hygieně při sportování, spolupracuje při společných hrách, učí se hodů míčem, je veden k fair play, zná míčové hry.

Žák druhého ročníku se učí vybrané dopravní značky a zná základní pravidla pro chodce. Rozlišuje minulost, současnost a budoucnost, zná běžně užívané výrobky a jejich využití, učí se rozlišovat strom a keř, ví o potřebě pravidelné péče o domácí mazlíčky, rozlišuje hospodářská, domácí a volně žijící zvířata, dodržuje hygienické návyky i režim. Poznává v hudbě zeslabování a zesilování, ví, co je notová osnova, noty, houslový klíč, pomlky, takty, pohybuje se podle rytmu. Zná protahovací a napínací cviky na zahřátí a uvolnění, dbá na správné držení těla a dýchání, používá základní nářadí, zvládá přihrávkou, umí se řídit pravidly hry, je schopen soutěžit v družstvu, nacvičuje skok do dálky, učí se nízký start, zvládne kotoul vpřed, stojí na lopatkách,

Žák třetího ročníku se orientuje v místě svého bydliště, zná lidové a místní zvyky své obce, ví, kde jsou základní budovy města, umí světové strany a orientovat se podle nich v přírodě. V hudbě umí doprovázet na jednoduché nástroje, přečte základní noty, umí použít mluvený i zpívaný kánon, reaguje pohybem na hudbu, vytleská dvoučtvrteční a tříčtvrteční takt. Je seznámen s hymnou České republiky, zpívá intonačně čistě. Při tělesné výchově dbá na správné držení těla, dodržuje pravidla bezpečnosti, rozlišuje míče na různé míčové hry, umí jeden plavecký způsob.

Žák čtvrtého ročníku umí určit světové strany, umí se jimi řídit a orientovat se podle mapy. Umí určit polohu svého bydliště, umí základní typy map. Umí porovnat zvláštnosti přírody u nás a cizích zemích a pozná symboly našeho státu. Rozlišuje blízké vztahy v rodině, chápe potřebu různých povolání. Umí pracovat s časovými údaji, zná státní svátky a jejich význam. Zná základní třídění rostlin a živočichů, chápe princip potravinového řetězce, umí pojmenovat běžné živočichy a jejich způsob života, základní rostliny i houby. Ví, jak se chovat v lese, zná zemědělské plodiny a zná základní pravidla ochrany před povodněmi. Ví o pohybu Země ve vesmíru a chápe tak střídání dne a noci a ročních období. Zná zásady první pomoci a telefonní čísla tísňového volání. Zná zásady evakuace a ví, co je anonymní oznámení. Podle svých schopností umí zpívat dvojhlasně a kánon, umí se hluboce nadechnout do břicha, umí pracovat s dechem při zpěvu, správně artikuluje, umí zapisovat první noty, využívá složitější nástroje k doprovodné hře. Dodržuje bezpečnostní zásady při sportu, snaží

se pomáhat spolužákům, umí se dohodnout v družstvu, s pomocí zvládne vést jednoduchou rozcvičku.

Škola má k dispozici Školní program EVVO, který se prolíná v celé výuce, výchově, chování i mezilidskými vztahy. Tento program má za cíl, aby si žáci osvojili vztah k životnímu prostředí, pochopení vztahu člověka k přírodě a že je jeho součástí. Tímto příkladem chce být škola vzorem pro všechny ostatní občany. Žáci by si měli uvědomit, že tu příroda není jen pro ně, ale i pro budoucí generace. Tento program se realizuje během celého školního roku. V rámci tohoto programu organizuje škola řadu projektů a jednorázových akcí.⁵⁸

Škola chce předcházet patologickým jevům díky Minimálnímu preventivnímu programu. Program této tematiky je realizován v rámci celoroční práce na škole. V rámci tohoto programu si v sobě žáci vybudují sebeúctu a vlastní zodpovědnost, osvojí si zdravý životní styl a získají informace, které souvisí s kouřením, alkoholem, drogami a gemblérstvím.⁵⁹

3.2.2 2. ZŠ J. A. Komenského Milevsko

V této kapitole jsou všechny informace čerpány ze Školního vzdělávacího programu 2. Základní školy J. A. Komenského Milevsko (2013). Jsou zde zmíněny získané dovednosti žáků prvních až čtvrtých tříd kromě základních předmětů jako český jazyk, matematika apod.

Žák prvního ročníku se orientuje v okolí školy a ve škole, umí základní zásady zdvořilého chování, dodržuje režim dne i týdne, rozlišuje základní příbuzenské vztahy a ví, jak se chovat k cizím lidem. Vhodně se chová k domácím mazlíčkům, vlastnímu i společnému majetku. Umí rozeznat minulost, přítomnost a budoucnost, zná dny, měsíce a roční období. Využívá základních hygienických návyků, dokáže si říci o pomoc. Dodržuje bezpečnostní zásady při chování k řidiči, respektuje nutnost poutání a autosedačky, vhodně se chová v dopravních prostředcích, zná základní dopravní značky. Zná základní pravidla silničního provozu pro chodce. Podle svých možností zazpívá jednoduchou píseň, pozná notu, rozezná tón a zvuk, reaguje pohybem na znějící hudbu. V tělesné výchově si osvojuje základní držení těla, dýchání, umí se sám převléci a umýt, rozvíjí svou sílu, rychlost, vytrvalost a obratnost. Učí se základní atletické

⁵⁸ Školní program EVVO, 2012.

⁵⁹ MACHARTOVÁ, Z. *Minimální preventivní program*.

disciplíny, osvojuje si techniku běhu, skoku, hodů a chytání míče, dokáže se pohybovat v terénu.

Žák druhého ročníku zná svou adresu a ví, proč není vhodné jí sdělovat cizím lidem. Vnímá rozdíly mezi vesnicí a městem, umí se pohybovat v blízkosti svého bydliště, pozná a popíše státní symboly, osvojuje si pravidla slušného chování, projevuje toleranci k odlišnostem, přednostem i nedostatkům ostatních, chápe důležitost pravidel, určuje čas podle hodin a kalendáře. Dbá na základní hygienické návyky, dokáže přivolat pomoc, projevuje vztah ke zdraví, rozlišuje zdravou a nezdravou stravu. Třídí živočichy na domácí a volně žijící, pozná a vybrané druhy ovoce a zeleniny, zná základní význam vody, vzduchu a půdy. Intonuje dle svých dispozic, dokáže doprovodit zpět na alternativní hudební nástroje, rozlišuje klesavou a stoupavou melodii, rozezná některé žánry hudby, pozná státní hymnu. Vnímá radost ze hry, učí se dodržovat stanovená pravidla, některé pohybové hry uplatňuje i mimo výuku, spolupracuje ve skupině, učí se dodržovat pravidla a nepodvádět.

Žák třetího ročníku dokáže na mapě označit své bydliště a určité trasy, rozlišuje kladné a záporné zásahy do přírody, podle svého věku ovládá pravidla provozu v roli chodce a cyklisty. Rozlišuje lidské rasy a chápe jejich rovnost, dokáže se domluvit v kolektivu a najít řešení, poskytne pomoc bez očekávané odměny, zná trochu historie ze svého regionu, dle společných znaků třídí některé druhy rostlin a živočichů. Umí ošetřit drobná poranění, volný čas tráví na vhodných a bezpečných místech, jako chodec se chová bezpečně. Zná z paměti státní hymnu, umí správně dýchat, pozná vybrané noty, vytleská a pozná základní druhy taktu, zatančí tanec mazurka, odlišuje taneční a klasickou hudbu. Navíc oproti předchozím ročníkům užívá názvy náradí a náčiní a osvojuje si základní pojmy, uvědomuje si možná nebezpečí a chová se tak, aby jim předcházel.

Žák čtvrtého ročníku umí světové strany a orientuje se podle kompasu a světových stran v přírodě, uvědomuje si práva a povinnosti jednotlivých členů rodiny, umí vysvětlit vztahy mezi nimi, omezuje hrubé výrazy v komunikaci a svém projevu, umí odůvodnit své názory a uvědomuje si možnost vlastní chyby. Manipuluje s penězi v běžných situacích. Rozpozná pověst a historickou skutečnost, zná význam některých státních svátků, dodržuje zásadu chráněných oblastí přírody. Dokáže rozlišit některé druhy rostlin, živočichů a hub a umí je vyhledávat. Naplňuje svůj denní režim s ohledem na své zdraví, ví, k čemu slouží datum výroby, záruční lhůta, uvědomuje si rizika při vysoké spotřebě tučných, sladkých a slaných pokrmů. Poskytne základní

péči nemocnému členu rodiny, umí poskytnout první pomoc u lehkých poranění, rozpozná život ohrožující zranění a dokáže přivolat pomoc. Je si vědom účinků škodlivých návykových látek, dokáže kontaktovat odborné služby. Ví, jaká má být výbava jízdního kola, zná základní pravidla pro cyklisty. Dle svých možností zazpívá kánon, zná pomlky, noty a základní stupnici, zvládne jednoduchý dvojhlas, seznámí se s nejznámějšími díly skladatelů a rozezná poslechem všechny nástrojové skupiny. Snaží se o správné provádění cviků, v případě úrazu dokáže poskytnout základní pomoc a i ji přivolá, uvědomuje si své pohybové přednosti a nedostatky, snaží se provádět gymnastické cvičení, pamatuje si pohybové hry a případně vytváří i nové varianty těchto her, respektuje opačné pohlaví a spolupracuje při týmových hrách.

3.3 Shrnutí

Při srovnání výstupů školních vzdělávacích programů pro první ročník klade 2. ZŠ větší nároky na pravidla silničního provozu a hudební výchovu. 1. ZŠ klade oproti 2. ZŠ větší nárok na fair play a na ochranu životního prostředí. Nároky na žáky druhých ročníků jsou spíše shodné. U třetích ročníků jsou programy ve většině shodné, u 2. ZŠ si můžeme opět všimnout většího důrazu na hudební výchovu a pravidla silničního provozu oproti škole druhé. V případě čtvrtých ročníků se programy škol také shodují. Dle školních vzdělávacích programů je znát, že 1. ZŠ více dbá na vztah a ochranu k přírodě, tedy na environmentální výchovu, na kterou má i zvláštní školní program. 2. ZŠ zase klade větší důraz na ochranu žáků, především ohledně pravidel a bezpečnosti silničního provozu. Oba programy škol jsou z velké části shodné. Můžeme tedy říci, že při dodržování školního vzdělávacího programu učitelé dostávají žáci obou škol stejné výstupy výchovy a vzdělávání.

4 Reakce Junáka na školní vzdělávací program

Po představení skautské výchovné metody v určité družině a školních vzdělávacích programů na školách ve stejném městě můžeme říci, že program realizovaný Junákem je z velké části propojen se základními školami. Z hlediska základních předmětů jako matematiky a českého jazyka pracují skautské vedoucí s družinou na základě individuálních dovedností, které se snaží rozvíjet. Nesnaží se je učit něco v předstihu před školami, spíše je podporují v tom, co již ze škol znají.

Co se týče vybraných témat v kapitolách 3.2.1 a 3.2.2 má práce v obou institucích spoustu společného. Pokud se však podíváme na program osobního růstu Nováček světlušek, se kterou děti pracují, všimneme si spíše práce na skautské tematice. Propojenost se školními vzdělávacími programy nalezneme v případě poznávání státního symbolu, což je pouze jeden úkol z celé stezky. Musíme brát však v potaz, že tato stezka je určena pro úplné začátečníky se skautingem a proto je na to zaměřena. Co se týče zpracování stezky, ač je velice příjemná na oko svou barevností, má své nedostatky ve velké míře textu. Většina nově příchozích světlušek je v první třídě, občas ještě v posledním stádiu předškolní výchovy a nedokáže si poradit s tak velkým množstvím textu. Nehledě na to, že je tato stezka určena ke splnění během 2 - 3 měsíců. Pokud chce vedoucí na všechny úkoly stezky udělat kreativní program a opravdu v dětech zanechat poznatky z této tematiky, jsou dílčí aktivity s touto věkovou skupinou na delší dobu. Myslím si tedy, že tato stezka není vhodně přizpůsobena věku světlušek z hlediska rychlosti plnění i množství textu. Z hlediska skautské tematiky jsou v ní obsažené vhodné oblasti, které by měla opravdu příchozí světluška znát.

Větší provázanost skautské výchovy se školním vzdělávacím programem je v případě přípravy na Závod světlušek a vlčat. Ve znalosti první pomoci je třeba, aby světlušky znaly základní čísla tísňového volání a uměly základní první pomoc při drobném zranění. Ve znalosti dopravních značek mají znát základní značky, základní pravidla silničního provozu pro cyklisty a chodce. Ve schopnosti řešit problémové situace potřebují umět zavolat lékařskou a hasičskou pomoc, zásady při kontaktu s cizími lidmi, nebezpečí drog, alkoholu a jiných návykových látek. Ve schopnosti vyhledávat informace musí umět vyhledávat ve slovníku, atlase, televizním programu, v legendě na mapě. Ve schopnosti komunikovat umí telefonovat, přivolat pomoc a získat informace od jiného člověka. Při schopnosti pobytu v přírodě

dokáže poznat základní rostliny, stromy, houby, savce, ptáky a další. Ve schopnosti orientace se musí dokázat orientovat v mapě pomocí kompasu a světových stran, umí najít svou pozici na mapě, nakreslit plánek a zná základní turistické značky.⁶⁰ Všechny tyto schopnosti mají podle školního vzdělávacího programu škol ovládat i žáci 4. ročníku základních škol. Již jsme si však řekli, že ve zkoumané skautské družině jsou děti ve věku šest až devět let. Pro devítileté světlušky je program závodu a tedy i příprav na něj odpovídající školním vzdělávacím programům školy. Nicméně závodu se mohou účastnit světlušky od sedmi let. Pro tuto věkovou kategorii je tedy závod sestaven nad míru jejich dosavadních schopností. Proto jsou ze závodu často zmatené.

Věk dětí v družině je zásadním problémem při práci s nimi. Většinou jsou členy děti s věkovým rozdílem čtyř let a proto se musí přizpůsobit program těm nejmladším, ale zároveň je třeba rozvíjet klíčové kompetence těch nejstarších podle školního vzdělávacího programu. Pozitivum při této práci vidí vedoucí družiny ve spolupráci starších s mladšími a rozvíjení zodpovědnosti u starších členů.

Běžnou činností na výpravách rozvíjí Junák schopnosti ve dvou oblastech, jejichž plnění mají školy rozdílné. A to v environmentální výchově, která se uplatňuje již při běžném pobytu družiny v přírodě, kdy se děti neustále učí přírodu poznávat, ctít a umět být její součástí. Druhou oblastí jsou pravidla silničního provozu a chování na pozemních komunikacích a to především v roli chodce a cyklisty. Opět při běžných výpravách, letních táborech i pravidelných schůzkách je dbáno na dodržování a osvojování si těchto pravidel a zásad. Navíc je to i součástí závodu.

Základní školy i Junák vedou děti k osvojení si dobrého chování, morálních hodnot i multikulturní výchově. V těchto oblastech vedoucí družinu vychovává v rámci běžné práce, zvláštní programy jsou jen ojediněle. Stejně je tak tomu i při výchově k fair play, zodpovědnosti a dodržování stanovených pravidel.

Družina Myšek tedy splňuje rozvoj všech dovedností, které jsou popsány ve školních vzdělávacích programech místních škol u nejstarších členek oddílu. Mladší členky dostávají spoustu nadbytečných informací, které často vedou ke ztrátě pozornosti. Při přizpůsobení programu nejmladším členkám mají starší členky ochotu k pomoci, ale nemůže se pak rozvíjet jejich potenciál.

⁶⁰ Příloha Pravidel Závodu vlčat a světlušek ze dne 1. 9. 2015.

Závěr

Základním cílem této práce bylo zhodnocení propojenosti výchovy a vzdělávání v Junáku se Školními vzdělávacími programy dvou škol. Na začátek jsme se pokusili přiblížit neziskovou organizaci Junák - český skaut, z.s., abychom měli přehled o organizaci, která je základním prvkem hodnocení. Po tomto přehledu jsme si shrnuli její výchovnou metodu, která se skrývá za celou výchovou v Junáku. Skautská výchovná metoda by se měla prolínat všemi programy realizované skautskými vedoucími. Skautští vedoucí mají jako poslání výchovu dětí a mládeže, které povede k lepší společnosti. Tito vedoucí se mohou vzdělávat na řadě vzdělávacích kurzů nebo se motivovat na kurzech zážitkových, které jsou pro ně Junákem připraveny. Skautská výchovná metoda je použita jak při práci s dětmi, mládeží, tak i s dospělými, kterých je v Junáku nemalý počet. Skautská výchovná metoda v Junáku vychovává především děti a mládež ke skautské ideje, jeho principům, poslání a zákonu, přijetí skautingu jako životního stylu. Dále chce po vedoucích, aby vytvářeli pro děti program zábavnou formou a prožitkem, rozvíjí jejich spolupráci a týmového ducha v rámci družinového systému. Součástí metody je i řada prostředků, které slouží k motivaci členů pro další práci. V neposlední řadě je kladen důraz na pobyt v přírodě, poznávání, respektování přírody a umět být její součástí. Ke zpracování této části práce byla využita základní literatura o skautingu a skautské výchovné metodě. Dále byly využity informace z řady skautských časopisů a metodických příruček.

V další části práce jsme si shrnuli využití skautské výchovné metody v praxi, a to v konkrétním oddíle a družině. Zjistili jsme, že v některé části metody jsou využívány více, některé méně. Základní prvky skautské výchovné metody zde uplatněny jsou a o ostatních nedostatcích jsou si vedoucí oddílu a družiny vědomy a chystají si dát zlepšení těchto nedostatků jako cíl příštího školního roku. Ke shrnutí použití metody v družině byly využity informace ze stezky Nováček světlušek a z Pravidel Závodu vlčat a světlušek. Podstatným zdrojem byly informace přímo od vedoucích schůzek a oddílu.

Ke zhodnocení reakce Junáka na školní vzdělávací programy škol jsme potřebovali shrnutí dvou programů, a to 1. základní školy T. G. Masaryka a 2. základní školy J. A. Komenského. Obě tyto školy působí v Milevsku, tedy ve stejném městě, kde svou činnost provozuje pozorovaný oddíl. Po shrnutí programů je zřejmé, že jsou pro obě školy z velké části shodné a je tedy pro oddíl jednodušší na ně reagovat.

Členkami oddílu jsou žákyně obou těchto škol, proto bylo zapotřebí zaměřit se na obě dvě. Zdrojem informací byly dva školní vzdělávací programy škol a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

V závěru práce jsme se dopracovali k hlavnímu cíli práce. Zhodnotili jsme reakci Junáka, tedy konkrétní družiny působící v Milevsku, na školní vzdělávací programy škol. Z velké části dopadlo hodnocení pro Junáka kladně, neboť náplň schůzek pro družinu, která je složena světluškami v rozmezí od šesti do devíti let, nebyl přesahující pro nejstarší světlušky. Tento program mají však problém zvládat světlušky nejmladší, které ještě neumí ani zdatně psát a číst. Základním vodítkem pro tvoření programu v družině je program osobního růstu, konkrétně stezka Nováček světlušek, později přijde na řadu stezka dalšího stupně. Nevidím problém v nastavení stezek pro určitý věk, naopak si myslím, že dle Školních vzdělávacích programů odpovídají věku členek. Problém vidím spíše ve velkém věkovém rozmezí mezi světluškami, kdy mají velice odlišnou úroveň rozvíjených kompetencí. Stejný problém nastane i při Závodu vlčat a světlušek, kde bude závodit stejná družina. Při srovnání osnovy závodu, podle které je také přizpůsoben program pravidelných schůzek, je ve srovnání se školním vzdělávacím programem odpovídající pro žákyně čtvrtého ročníku základní školy. Naším cílem však není návrh na změny, pouze zhodnocení propojenosti Junáka a základních škol. Z hlediska tohoto zhodnocení vznikají otázky, zda je zbylý skautský program osobního růstu odpovídající věku družin. Dále je podstatnou otázkou, zda by nebylo vhodné sestavit družinu s menším věkovým rozdílem a zda je to vůbec možné z hlediska počtu členek oddílu.

Můžeme tedy na závěr říci, že Junák vede děti a mládež k rozvoji klíčových kompetencí, které jsou definovány v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Výchova a vzdělávání ve skautské družině Myšky odpovídá školním vzdělávacím programům pro nejstarší věk členek. Pro ostatní členky družiny není náplň programu odpovídající jejich věku.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné

BOZDĚCH, Z.; BŘICHÁČEK, V.; CVRČEK, V. a kol. *Skautský oddíl III*.

Liberec: Skauting, 1996. ISBN 80-85421-19-4.

BŘEČKA, B. *Kronika čs. skautského hnutí 1900 - 1990*. Brno: Brněnská rada Junáka, 1999. ISBN neuvedeno.

BŘICHÁČEK, V. *Poselství skautské výchovy*. Liberec: Skauting, 1991.

ISBN 80-85421-02-X

BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I*. Liberec: Skauting, 1992. ISBN 80-85421-04-6

BŘICHÁČEK, V.; ČESÁK, P.; KLUH, T. a kol. *Čekatelská zkouška*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2006. ISBN 80-86825-15-9.

BŘICHÁČEK, V. ; RŮŽIČKA, V. *Edice vůdcovská zkouška: Pedagogika*.

Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2000. ISBN 80-86109-36-4.

Družiny a skauting. *Skautský svět, magazín pro skauty a jejich příznivce*. Praha: Tiskové a distribuční centrum Junáka, 2007, **45**(5), 16 - 17.

GAŇOVÁ, M.; TARANTOVÁ, D.; VOKÁL, O. a kol. *Stezka a symbolický rámeček vlčat a světlušek: Metodika se stezce vlčat a světlušek*.

Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, z.s., 2015. ISBN 978-80-7501-075-9.

GAYDOŠOVÁ, M.; HÁJEK, T.; JIČÍNSKÝ, J. *Skautskou stezkou: základní příručka pro skauty a skautky*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2001.

ISBN 80-86109-60-7.

HOŘAVOVÁ, K. Deset dílků metodiky. *Skauting, dvouměsíčník pro skautskou výchovu*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2011, **2011**(4), 8 - 9.

HOŘAVOVÁ, K.; KLÁPŠTĚ, P. *Symbolický rámeček podle 3. B*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2006. ISSN 1210-9827.

HRICA, P. a kol. *Příručka pro skautských vodcov: Výchovný program pro chlapce a děvčata od 11 do 15 roků*. Bratislava: Slovenský skauting, 2004.

ISBN 80-89136-08-7.

JUNÁK - ČESKÝ SKAUT, Z.S. *Stanovy spolku*. Litomyšl: 2014.

KLÁPŠTĚ, P.; ABRAHÁM, V.; SEDLÁČEK B. a kol. *Skauting - tématiké číslo: Příroda kolem nás*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008. ISSN 1210-9827.

- MACHARTOVÁ, Z. *Minimální preventivní program*. Milevsko: 1. Základní škola T. G. Masaryka, 2012.
- Nováček světlušek*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2010. ISBN 978-8086825-51-9.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2005.
- Skauting*. Liberec: Skauting, 1995. ISBN 80-85421-16-X.
- Skauting - tématické číslo: Na pomoc skautským vůdcům*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2006. ISSN 1210-9827.
- Skautský oddíl II. - program 1*. Liberec: Skauting, 1993. ISBN 80-85421-05-4.
- ŠANTORA, R.; NOSEK, V.; JANOV, S.; DOSTÁL, V. *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2622-2.
- Školní program EVVO*. Milevsko: 1. základní škola T. G. Masaryka, 2012.
- Školy pro skautské vedoucí. *Skautský svět: magazín pro skauty a jejich příznivce*. 2015, **44**(11), 12 - 13. ISSN 1210-9827.
- Vůdcovská zkouška: příručka nejen k přípravě na vůdcovskou zkoušku*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2013. ISBN 978-80-86825-81-6.
- Vzdělávání v Junáku není a nemusí být nuda. *Roverský kmen: časopis pro rovery a rangers*. 2011, **XIV**(68), 29 - 30. ISSN 1213-0664.

Elektronické

Historie školy. 1. Základní škola T.G.Masaryka Milevsko [online]. 2004 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://www.zsmilevsko.cz/www/index.php?page=historie>

Nováček světlušek a vlčat. *Skautská křižovatka* [online]. Junák - český skaut, z.s., 2014 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://krizovatka.skaut.cz/oddil/program/dle-vychovných-kategorií/vlčata-svetluský/vlčata-svetluský-šezky/444-novacek>

Odborné činovnícké kvalifikace. *Skautská křižovatka* [online]. Junák - český skaut, z.s., 2014 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/vzdelavaci-system/788-odborne-cinovnicke-kvalifikace>

Oddíly. *Junák - sedmička Milevsko* [online]. Junák - český skaut, středisko Sedmička Milevsko, z.s., 2013 [cit. 2016-03-30].

Dostupné z: <http://www.junakmilevsko.net/oddily/>

Rádcovský kurz. *Skautská křižovatka* [online]. Junák - český skaut, z.s., 2014 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/vzdelavaci-system/1003-radcovsky-kurz>

Zajímavá fakta a čísla. *Skauting: Najít kamarády - zažít dobrodružství* [online]. Junák - český skaut, z.s., 2016 [cit. 2016-03-30].

Dostupné z: <http://www.skaut.cz/skauting/o-skautingu/fakta-cisla>

Závod vlčat a světlušek. *Skautská křižovatka* [online]. Junák - český skaut, z.s., 2014 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://krizovatka.skaut.cz/oddil/program/dle-vychovných-kategorií/vlčata-svetluský/vlčata-svetluský-zavod>

Zázemí. *Junák - sedmička Milevsko* [online]. Junák - český skaut, středisko Sedmička Milevsko, z.s., 2013 [cit. 2016-03-30].

Dostupné z: <http://www.junakmilevsko.net/zazemi/>

Zdravotnický kurz. *Skautská křižovatka* [online]. Junák - český skaut, z.s., 2014 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z:

<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/vzdelavaci-system/1004-zdravotnický-kurz>

Seznam příloh

Příloha I: Zápis z oddílové rady 1. dívčího oddílu "Skáčka" ze dne 3. září 2015

Příloha II: Pokřik družiny Myšky

Příloha I: Zápis z oddílové rady 1. dívčího oddílu "Skáčka" ze dne 3. září 2015

Zápis z oddílové rady 1. dívčího oddílu "Skáčka"

Junák - český skaut, středisko Sedmička Milevsko, z.s.

3. září 2015, klubovna

Přítomny: Kachna, Jířa, Jana, Terka, Novinářka, Kát'a, Anička

Vedení oddílu

vůdce oddílu: Jířa

zástupce v.o.: Kachna

hospodář oddílu: Novinářka

Výpravy

- 1 x za měsíc bude uspořádána pro dívčí oddíl jedna výprava, či nějaké setkání (navíc k pravidelným schůzkám)
- výprava bude pokaždé v jiném duchu a s jiným programem
- rozpis výprav bude na google disku
- vedoucí výpravy vše konzultuje s vedením oddílu
- vedoucí výpravy má na starost napsání článku, pořízení fotografií a zajistit jejich zveřejnění na webových stránkách a facebooku
- všechny výpravy se budou realizovat z většiny pokud možno venku

Porady

- 1 x za 3 měsíce bude oddílová rada
- z oddílové rady bude co nejdříve sepsán zápis
- termín porady bude měsíc předem k dispozici na doodlu k hlasování
- na poradě musí být přítomna jedna z vedoucích oddílu

Schůzky

- momentálně máme dvě družiny
- každá družina bude mít svého rádce pro vedení schůzek a jeho patrona, který bude k ruce v případě pomoci na schůzce, organizační či programové podpoře
- každá družina má svou podepsanou polici ve skříni oddílu

Želvičky

- termín schůzek se dohodne na úvodní schůzce
- rádce: Káťa
- patron: Jíťa
- program:
 - celoroční hra
 - Cestička světlušek - 1. stupeň - Hvězdná lucerna
 - příprava na závody

Nové světlušky

- termín schůzek se dohodne na úvodní schůzce
- rádce: Anička
- patron: Kachna
- program:
 - celoroční hra
 - zrod nové družiny
 - Nováček Světlušek
 - Cestička světlušek - 1. stupeň - Hvězdná lucerna
 - příprava na závody

Příloha II: Pokřik družiny Myšky

„Myši chodí tuze tiše,

mají tlapky jako z plyše.

Mají rádi čokošku

a podrbání na oušku.

Svou družinku mají rádi,

našly si tam kamarády.“

Abstrakt

SAMCOVÁ, K. *Výchova a vzdělávání v organizaci Junák - Český skaut, z.s. v porovnání se základními školami v Milevsku*. České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Veber, Th.D.

Klíčová slova: Junák - český skaut, z.s., skautská výchovná metoda, výchova a vzdělávání, volný čas, školní vzdělávací program

Tato práce porovnává výchovu a vzdělávání v organizaci Junák - český skaut, z.s. se základními školami v Milevsku. Popisuje skautskou výchovnou metodu s jejími principy. Hodnotí, jak místní středisko této organizace reaguje na školní vzdělávací program vybraných škol.

Po základním představení organizace, o které se píše v této práci, je popsána skautská výchovná metoda, která je při práci v organizaci důležitá. Následuje porovnání výchovy a vzdělávání dětí na příslušných základních školách v Milevsku. V závěru je zhodnocení provázanosti výchovy v Junáku se školním vzdělávacím programem.

Abstract

Education in the organization of Junák - český skaut, z.s. compared to primary school in town of Milevsko.

Key words: Junák - český skaut, z.s., scout educational method, education and training, spare-time activities, school educational program

This thesis compares education in Junák - český skaut, z.s. organization with primary schools in Milevsko. It describes the Scout educational method with its principles. It rates how local center of this organization react to educational program of local primary schools.

After basic introduction of the organization, there is described why is so important worked with the scout educational method. Followed by comparing the education of children in primary schools in Milevsko. In the end there is evaluation which compare education method in Junak - český skaut, z.s. with education program of primary schools.